

4. CORLĂTEANU, NICOLAI. Pe meridianele lumii. În: *Creația lui I. Creangă în școală*. Chișinău: Lumina, 1984.
5. MAIORESCU, TITU. Literatura română și străinătatea. În: *Critice*. București: Editura pentru literatură, 1966.
6. MĂNĂSCURTĂ, IOAN. Minunea de a-l avea. În: *Deslușirea semnelor*. Chișinău: Princeps, 2016.
7. TODORAN, EUGEN. Ion Creangă între umoriștii lumii. În: *Destinul unui clasic. Ion Creangă*. Antologie și prefață de Ilie Dan. București: Editura „Albatros”, 1990.

„MARELE VÂNT” – COD FIINȚIAL ȘI STRATEGIC AL POEZIEI LARIENE

*Roșca Timofei, dr. hab.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

CZU: 821.135.1.09

Abstract

Leonda Lari is recognized as one of the most inventive and innovative poets in the entire Romanian space, in terms of exploring the archetypal background, as a resource for inspiration and winging of poetry. From the environment of the fundamental archetypes of existence: light, fire, water, star, wind, the poet created symbolic individualities of an amazing generality. "The Wind" is one of the emblems of the original and stylistic originality of his poetry. As a codified, polyvalent symbolic entity, engaged in various fields of life and existence, the "wind" also translates the poet's emotional turmoil, her character and temperamental abilities, which ensure the spiritual and emotional color, the specificity of poetry in general, and the originality of creation.

Key-words: code, archetype, symbol, meaning, spirit, sacred, metaphysical, character, temperament.

Poezia Leonidei Lari este deosebit de prolifică în ceea ce privește explorarea și utilizarea fondului arhetipal. Lirica ei e de neînchipuit fără rolul agenților simbolici, printre care lumina, focul, apa, steaua, inclusiv vântul. Ultimul are un cult aparte în poezia lariană. El concordează cu lumea și cu eul poetic autentic, cu firea poetei, cu temperamentul ei artistic avântat, ardent, implacabil.

Sugestia simbolică pornește, bineînțeles, de la analogia cu fenomenul naturii, de la circuitul iregular, stihinic al aerului, prezent și penetrant oriunde și oricând. La Leonida Lari, „vântul” e atât de individualizat și personalizat artistic, încât el se contopește cu respirația poetei.

Despre prima identificare dintre vânt și respirație aflăm în cartea cărților. În primul capitol, versetul doi, din Biblie, intitulat „Facerea Lumii”, este scris : „Și pământul era netocmit și gol. Întuneric era deasupra adâncului și Duhul lui Dumnezeu Se purta pe deasupra apelor [1, p. 11].

Încă de la începuturi, „vântul” s-a identificat cu spiritul, cu Duhul, tot astfel cum în poezia modernă inspirația este identică cu respirația, cu „suflarea”. În evoluția acestei simbioze s-au produs și permutări de sensuri și semnificații. De aici, diversitatea „vânturilor”, despre care vorbește mitologia și cele mai impresionante exemple din literatura universală și românească, inclusiv (Homer, Goethe, Byron, Margaret Mitchell, Eminescu, Arghezi, Blaga ș.a.).

Implicațiile sacrale ale „vântului” se vor manifesta, în diferite variante, pe tot parcursul creației lariene. În cazul de față, ne vom referi, mai întâi, la pozițiile inițiale ale acestui motiv-simbol. În poezia Leonidei Lari vântul are dubla semnificație sau dublul rol. Într-un caz, el reprezintă elementul de contact sau penetrant al realității și lumii, este cel care o cunoaște sau o sfidează. În cazul al doilea, vântul poate deveni principiu de creație. El amplifică dispoziția de creație a eului poetic autentic de a ieși din tiparele canonului, de a dispune de totala libertate a gândirii și a trăirii, el este sfânta spontaneitate, stihia gândului și a sensului, a imaginației sau a reprezentării, a transcenderii și identificării în cuvânt. Nu întâmplător, unul din volumele sale antologice de prestigiu, precum și un poem de proporții, sunt intitulate „Marele vânt”(1980), tot astfel cum ecuația poeticității, pe care mizează autoarea, este „cu + vântul”.

Delimităm până și o conspirație a acestui simbol-motiv. El poate figura în toată amploarea, dar poate fi și intuit după comportamentul eului, după vigoarea spiritului de creație. În ciclul cu același nume („Marele vânt”), din antologia „Dulcele foc”(1989), nu întâlnim nici o poezie cu acel titlu, deși „vântul”, ca implicație simbolică, arhetipală, este prezent în majoritatea creațiilor din selecția dată. De remarcat, totodată, că poeziile, la care ne vom referi în continuare, cu toate că preferă regimul „stihial”, ele nu sunt niște porniri hazardate, cum s-ar părea uneori. Există în ele o strictete codificată. Vântul se confundă cu respirația poetei și a poeziei, cu aerul care înaripează cuvântul și stă sub semnul riscului, sau cum spune poeta : „Și pierdere poate ascunde / Cea clipă când nu l-ai crezut - / Există ceva de unde / Adie-a neprevăzut” („Există”).

Grație polyvalenței lui semnificative și sugestive, poeta aplică energiile „vântului” în variate planuri de abordare artistică, neevitând marile sensuri existențiale, cum ar fi valoarea timpului trăit și prețul iubirii, fără de care viața nu ar avea sens. Leonida Lari ontologizează „vântul”, atât în planul vieții și existenței, cât și în planul creației. El, „vântul”, e deținătorul multiplelor poziții și sensuri; e însoțitorul traectului destinului uman, de aceea el este întotdeauna prezent și „proaspăt”, ca și „lumina”. „Vântul”, în sens larian, adică „sufletul” sau „suflarea”, cum am spus, păzește sau ocrotește clipa, este inocent de fiecare dată. Important este să știi a prețui clipa. O asemenea condiționare compozițională nu are nevoie de titlu, întrucât poezia e alcătuită din precepte: „Împotriva luminii nu merge, nu merge nicicând / Vântul proaspăt e încă și are ceva de copil, / Peste drumul de-apururi al multpătimitului gând / Cade ploaie de seară și floare se-aude căzând. / Uplete-ți casa cu soare, cu soare, cu soare cumplit. / Nicăieri altă dată soarta nu-ți mai oferă popas, / Și sărută-ți iubita îndelung-îndelung amețit, - / Pân la poarta tăcerii mai este un singur pas”.

„Vântul”, respirația, „suflarea” le putem simți în orice poziție poetică lariană. Identificat cu „sufletul”, „vântul” presupune și vigoare, trezire, activism. Nu numai în volumul sau în poemul „Marele vânt”, dar chiar în întreaga poezie lariană, „sufletul” nu dormitează, nu se lasă dus în liniștea unor deducții de gânduri frumos rotunjite, ca la alte șaptezeciste. În poezia lariană „sufletul” e în veșnic și continuu zbucium, neliniște, neîmpăcare. De ce? Pentru că însăși existența, lumea, infinitul sunt într-un perpetuu zbucium – lege pe care nu o poți schimba. Devii captivul acestei esențe, te conformezi sau te legi de ea, cum spune poeta, adică obții „mandat” în universul „fluid” al infinitului sau al „Nevăzutului”. La modul metafizic poeta l-a numit „Vânt” sau „Marele vânt”: „ E necurmat în timp fluidul / Din goana lumii m-am ales cu vântul”.

Poezia se adâncește într-o metafizică axiologică ambiguă: iubirea, ca principiu axial al existenței, se confruntă cu alt principiu, cel al „fluidității”. Soluția la care ajunge poeta e aceea a consolării, întrucât totul se include într-un circuit fără oprire, sau, cum spune poeta: „totul e o sferă”. Încercarea de a cunoaște totul sau „Marele Tot”, cum se străduiau modernii, este iposibil. E îngăduit să ne regăsim în acel „Nevăzut”. Cu alte cuvinte, așa cum rezultă și din cele spuse de poetă, taina universului, a lumii sau a vieții, în care trăim cu toții, se află în noi. Or de la noi și trebuie să pornim spre ceea ce vrem să realizăm: „Iar Nevăzutul pâlpaie în toți / Nealinat, alinător, aparte / Să nu te temi, iubirea mea, de moarte / Să nu te temi de ce să știi nu poți, / Căci Nevăzutul pâlpaie în toți”. Cât privește trecerea în neființă sau moartea, poeta dă următorul sfat, tot atât de abisal : „ La moarte să privești ca la un drum / Pe care încă n-ai fost niciodată”.

Învins de nemărginirea cu „circuitul” ei „fluid”, „îngenunchiat în fața singurătății”, când până și „sângele-mi aleargă / Spre-o tristă amăgire”, eul poetic își află unica alinare în atotalinătorul „vânt”. El este unicul în stare să domine asupra tuturor crizelor, asupra legilor universului. În accepția tuturor semnificațiilor pe care le deține, „vântul” e stăpân pe clipa în care

ne aflăm și devenim, cu el putem comunica doar în gând : „Sărut cu gândul părul / Și ochii tăi pribegi, / Și vântul ce ne scoate / Din stăpânirea legii. // Și sorb această clipă, / Precum ai soarbe drumul, Spre inima-mi în care / Iubirea-și uită scrumul” („De luna-n geam ce bate...”).

„Vântul”, ca simbol al implacabilului, ca sfidător al „haosului”, dar și al „legilor”, devine, totodată, și alinătorul intim. Există în viziunea Leonidei Lari și un veghetor „vânt” intern, care ameliorează atmosfera universului intim sau al celui erotic. Uneori, același „vânt” se confundă cu „suflarea” celei îndrăgostite, devine respirația ei, ca și „ploaia”, ca și „lacrima” din întregul „circuit”: „E suflarea mea, iubite, vântul pe obraz, / E chemarea mea, iubite, ce te ține treaz, / Și e lacrima-mi, iubite, ploaia care-a dat, / Și-s uitată, eu eterna, care n-a uitat”.

Există, totuși, în conglomeratul multiplelor reacții sufletești un nucleu, care ține de o intimitate aparte – cea a „dăruțiilor”, unde se ascund taine insolite, care sunt dirijate de „alte legi”, așa cum aflăm în poezia „Pastorală” – titlu deloc întâmplător: autoarea pornește de la nepieritoarele tradiții câmpenești, din „veșnicia” ruralistă, unde se născuse poetul anonim, pe cât de simplu, pe atât și de profetic. Să nu uităm, de asemenea, că „pastorală” mai însemnează și adresare a unui prelat, a unei fețe bisericesti, sacre.

Neliniștea poetei, generată de sentimentul față de confratele anonim, e însoțită, cum era și de așteptat, de „bătaia vânturilor” care tronează peste anonim, or „vânturile” sunt cele veghetoare și păstrătoare de memorie : „Nu vreau bani și nu vreau lauri, vreau așa, încet, / Să trag pânza de pe chipul unui sfânt poet. / Vânturi bat, până și plânsul se petrece-n nori, / Și privirea lui mă arde neliniștitor”.

Deși „abia pătrunde”, „vântul” nu lipsește și în stările de vis, în momentele de înfruptare cu „tainele” muzei, când altă „zeitate”, concurentă a „vântului”, lasă pe fruntea împătimită, ca în mitul „Zburătorul”, „amarul” ireversibil al harului: „ Abia pătrunde vântul prin crengi de chiparos... / Se-arată lumii fața aceluia zeu ciudat, / Care în somn pe frunte amar m-a sărutat... / Dacă-o veni s-o ceară, eu aș putea să-i spui / Că după-atâta vreme ea nu mai este a lui...” („Taina”).

Totuși, poezia este, prin excelență, o permanentă veghe, vis cu ochii deschiși, când și o șoaptă poate să sune-n univers. Toate revin, însă, în conștiință „pe freamătul de ... „vânt”, ca principiu al inspirației poetice, așa încât același „vânt” se confundă cu timpul amintirii, al legământului, al singurății muzei : „Privirea ta se stinge în mine... bate vânt / În arborii, în via ce ne-a ascuns cândva, / De-atâtea viacuri viața se scurge pe pământ / Privirea ta se stinge în mine... bate vânt...” („Dar mă trezește ora...”).

Pe „aripile vântului” poeta cooptează mitul, fantasmagoricul, totemicul. Poemul „Centaurul” este, în acest sens, ca un debut în vis, în care se înscenează obsesia vocației, nelipsită de ispită și de dramatism. Protagonistul își anunță prezența prin „semne” deloc alinătoare: „aruncă pe cărare scorpioni”, deși „nu din răutate”. „Desculță”, cea împătimită „netezește urmele-i amare”, tot astfel cum „ierburile strigă de trupul lui”. Și aici se încearcă o apropiere de taina insolitului, mai bine zis, de șansele inspirației: pe fața „centaurului” dormind , cea „urmărită” descoperă un enigmatic surâs lăuntric: „vi s-a întâmplat să râdeți înăuntru neauzit?” „Întâlnirea” este dureroasă și ascetă. Doar „apa” și „vântul” mai sunt martorii oculari : „Alături apa clipea și nimeni.../ doar vântul cald și sufletele noastre, / cum izvorau, cum lunecau aproape, / tulburător străfulgerau întinsul - / frenetic dans în spulberul stelar...”

Recunoaștem, în sfârșit, și vânturi, „furtuni solare”, dezlănțuite în „flăcări”, adică în încordări sufletești la limită, amintindu-ne de firile martirice, ca în poezia „Flacăra solară”, unde se oferă acel spectacol heliusiac, când eul se află în toată arderea de sine, se contopește cu

„arderea în vânt”, sau ceea ce poeta numește „flacăra solară”, ca o lecție (alt titlu de poezie) pentru cei „de-același suflet”: „Arsesem toată între timp. În jur / mai stăruia un abur - eul meu / am înțeles că trebuie să fie, / Însă și el se destrăma ușor... / Plutii un timp pe deasupra pieții / orașului natal, fără ca nimeni / să-și bată capul ce e ... nu era / decât o simplă flacăra solară”.

Neastâmpărul „sufletesc” poate fi lesne recunoscut și în riscul eului poetic de a intui și a reprezenta perpetuarea timpului propriu-zis. Timpul, în viziunea poetei, se naște și moare odată cu ființa – fenomen care poate fi evidențiat doar de către spirit, veșnic treaz, dirijat de puteri necunoscute, atunci „când trupul doarme”: „Cu ochiul ce-l aveam în somn deschis / M-am îndepărtat spre unde-am fost trimis. // De-acolo, de pe-ntinderea de sus / Văzui că trupu-mi doarme-acasă dus. // Și auzii ușor de tot, ușor / Că timpul trece ca un călător, // Am stat mai mult și-am ascultat așa / Cum se năștea murind în cineva”(„Parabolă”).

În explorarea ineditului, prin viziunea „vântului”, Leonida Lari aplică, așa cum am văzut, o inginerie imaginară de o ambiguitate autentică rară – fapt marcat și de procedeele oximoronizării. Poezia comunică în limbajul „însemnelor”. Același eu poetic, transfigurat în „vântul” tuturor timpurilor, trăiește condiția eolină, pe care autoarea „Însemnelor profetului” nu o a putut imagina altfel, decât ca „ardere sonoră în vânt” – oximoron prin care ar trebui să înțelegem, că poezia e o triplă identificare: suflare, ardere și cânt sau muzică: „Închise ochii strâns, ca-ntr-un descânt / Vorbi peste întinderea-ntomnată / Și trupul său ardea sonor în vânt”. Poeta revine din vis („Închise ochii...”), își „curmă amarul”, fiind alinată acum de „vântul” frumuseței rustice, care o transcende în universul ancestral: „Spre stâni se lasă-ncetișor o turmă, / Pe șesul înserării cade cerul, / De frumusețe-amarul mi se curmă, / Pășesc cu prețul pașilor din urmă / Prin vântul cald ce-mi îmblânzește părul”(„Repaos”). În acel „repaos”, cu amintiri de pe „șesul” copilăriei, eul poetic nu putea să ocolească confruntarea „vântului”, alias „sufletului” cu trupul, împovărat de simțeminte. Situația ne amintește de „singurătatea” sau, mai bine zis, de revolta argheziană, cu deosebirea că, aici, nu e atins demiurgul: „Săgeată-n el se-oprește, -n tine-nu, / Deși mereu pari cel neapărat, / Deși-l îmbeți de cutezanță tu, / Și-l duci pe unde nimeni n-a călcat” („Tu, suflete”). Oricum, același eu, ambiționat, rămâne, până la urmă, consolată, regăsit în circuitul complinitor al existenței și al lumii, dar tot atât de predispus să o ia de la început, identificat cu implacabilul „vânt”: „Ce să mai spun, după ce-avut-am parte / De naștere, de dragoste, de moarte?.. / În norul meu de pace străveziu, / Mai pot afla, pierdut în depărtare, / Cum soarele apune și răsare” („Trecere”).

Fie în universul transcedental sau în realitatea concret-istorică, eul poetic larian nu suferă lăncezeala, tărgănarea, absența în orele de vârf ale timpului, dar, mai cu seamă nepăsarea celor „de-același suflet”: „Când sună vântu-n crengi adormitor / Și-n aer simți un gust ca de pelin, / Și discul lunii cade tot mai plin / Și timpul curge mai obositor, / Iar cei de-același suflet nu mai vin” („Iar cei de-același suflet...”). Sau: „Orizontul se-aruncă în casă / Și de vânt clătinată-i prdeaua / Omul pune tot anul pe masă / Și-și întreabă cu ochii steaua” („Cade iarna”).

Din atâtea modele de prestanță sufletească Leonida Lari alege, cum era și de așteptat, modelul omului de creație, al poetului. Cu această ocazie autoarea „Marelui vânt” se apropie și de unele subtilități și taine ale creației însăși. Poezia „E magul”, închinată lui Grigore Vieru, oferă o dublă transfigurație poetică: în postura poetului evocat, ajuns la limita încordărilor sufletești, al zbuciumului, în sensul pe care îl discutăm, când el atinge legătura cu divinitatea („prin brazi...”). Pe de altă parte, recunoaștem clipa de grație a poetei însăși, atunci când îl vede pe înaintaș în momentul zămisirii, după zbuciumul îndelungatelor căutări, al „furtunii”, al zbaterii și sacrificării de sine, conform legilor harului divin. „Ruga” (titlu al mai multor poezii)

poetei către divinitate e de a nu-l topi în efervescența hărăzită, a-l reține în ipostaza meritată. „Vântul”, în cazul dat, este unul hipersensibil, „tremurător”, fior neantic, „pe firele de iarbă”. Asistăm la un act de totală mistuire sufletească a eului vierean și la un model de sensibilizare a lui, în numele apropierii de tainele sacralității, pentru a reține într-un fel prometeic „ceva” din tainele providenței. „Ruga” poetei e de a-l reține pe „mag” în faza vrajei sacrale. Felul de a intui „suflarea” „vântului” poetic vierean e de domeniul ingeniozității. El traduce întocmai firea și natura viereană de o sensibilitate „tremurătoare”, adică „nevăzutul” interior, sufletesc vierean: „Tremurător pe firele de iarbă, / De neatins ca tot ce e visare, / Se-ndepărtează-ncet și ca o oarbă, / Cât umbra-i mai zbuciumă-n cărare. // Nu-l arde, doamne!.. Poate că anume / Aici, în astă clipă ni se-arată / Ceva din tine călător prin lume / De-atâtea ori și parcă niciodată”.

„Vântul” sau sufletul, „suflul”, cum spune poeta, e permanent implicat în tainele lumii, e unul care „aude” „neauzitul” și „vede” „Nevăzutul”. Într-un asemenea demers sunt caracteristice și elementele de expresie. Ele vorbesc de asemenea de complexitatea ineditului obsedant, cu atât mai mult când e vorba de trecerea timpului sau de infinit. Imaginarul cinetic, vălurarea negarei, de pildă, din poezia „De chipul nesfârșirii”, o transpune pe poetă în „spațiile” neantului „vuind”. Totuși, eul poetic, și aici, nu rămâne în faza fascinației sau a deziluziei, înfrânt „de chipul nesfârșirii”, întrucât timpul netrăit cu sens nici nu are valoare. Mai presus de toate rămâne destinul: „Cum vălură negara pe câmpuri, toamna mea!.. // De chipul nesfârșirii mă simt atât de-nvins, / C-aud imense spații la suflul meu vuind / Și m-aș lăsa ca luntrea pe val alunecând, / Dar soarta-mi stă în ușă cu arcu-ntins-întins, - / De chipul nesfârșirii mă simt atât de-nvins...”. Altă dată, „sufletul”, în accepția semnificațiilor amintite, apare în poezia lariană și cu valoare matricială. Asistăm la o specifică dedublare a eului poetic : în „spirit”, ca mag călător prin „târziurile” lumii și ale istoriei, și în „suflet” pribeag, neantic, subzistent, păstrător de valori nepieritoare, ca matrice spirituală, în care se include „cântecul”, „graiul”: „Când am ajuns a înnoptat, / Și nu găsii cine-a cântat, / Ci-n raza lunii am văzut / Doar scrumul unui rug trecut... // Și să mai caut n-avea rost, / Că totul prea demult a fost, / Doar sufletul cuiva purta / Un grai pentru iubirea mea, / Un grai pentru iubirea ta” („Dacică”).

„Vântul” e conceput și ca fenomen absolut, în sine, ca stihie, ca exponent al libertății și răvășirii, ca sfidarea însăși; atât în lumea reală, cât și dincolo de moarte, în universul neantic : „Și năucit de ierburi, îngenunchiat de ploi, / Înnebunește-mi părul și uită că-i o clipă / Alunecarea asta, că-i zbatere de-aripă / Că-i focul care-și varsă cenușa peste noi”. „Nebunia”, în cazul de față, presupune ieșirea din timp și complacerea cu libertatea, cu stihia sinelui. De reținut: nu e vorba de un hazard care ar anula „totul”. Aceeași „nebulie” se vrea „înțeleaptă”, ocrotitoare, totuși, de sens, așa cum se întâmplă în cazul „iubirii”: pe cât de spontană, „nebună”, pe atâta și de înțeleaptă este, dacă știm să apreciem acel „ceva”, sau ceea ce Mihai Eminescu numea „un nu știu cum și nu știu ce”: „Apoi ceva străin și-atât de tanic, / o adiere nemaicunoscută / zvâcni și coborî în fiecare, / ne țintui pe locurile noastre. / Ea se săltă de la pământ ușoară / și mâna, da, în locul meu strigase / s-opresc ce nu știam că-o să se-ntâmplesc / și lacrima-i s-opresc nemângâiată, / uimită, obosită, răbdătoare, / când tot târziul vieții astea dure / mi se-arată ca-n palmă de odată” („Nebuna, înțeleapta mea iubire”).

În toiul multiplelor sale confruntări cu lumea, cu sine, cu demiurgul sau cu dragostea, „vântul” cunoaște și „vârtejuri” neașteptate, fie că ele se manifestă ca neliniști ale eului însuși, fie în reacțiile și acțiunile personajului liric, gen „Don-Juan”, de pildă, din cele două poezii: „Noua declarație a lui Don-Juan” și „Semnul lui Don-Juan”. Ambele poezii ne amintesc de „Romanțele pentru mai târziu” ale lui Ion Minulescu (de „Sinuciderea lui Don Juan”, de

exemplu) – o modalitate de „a depăși” la modul simbolistic „de către lirică a spațiului și a semnificațiilor erotice”, cum aprecia Ovid Densușianu, citat de Mircea Braga – prefațatorul volumului „Într-un bazar sentimental” [2, p. 5].

O încercare originală de a „depăși” nu numai specia de lirică erotică, „spațiul și semnificațiile erotice”, dar și statutul poezie însăși, întreprinde și Leonida Lari. În cele două poezii amintite autoarea se apropie de concepția și viziunea derridiană, potrivit cărora la temelia poeziei s-ar afla „veninul” tămăduitor, „farmaconul”, distructiv, diseminant, răvășind ordinea, regenerând inefabilul. La această altitudine eul poetic aproape că nu se recunoaște. E în altă transparență, în așteptarea „semnului”, cum spune poeta, or ea trăiește clipa revelației pe alte căi, decât pe cele prestabilite: „O sânge-al meu înveninat și trist, / O, purtător a ce-o să se întâmples! / Aud ce n-auzii de când exist, / Ca un nemuritor îmi bați în tâmples. // Îndepărtate, sranii melodii / Îmi săgetează ca un ac ureche, / Încă mai sunt, mai seamăn cu cei vii / Și ard, și plâng în pielea asta veche. // Dar numai eu știu că un semn aștept, / Un semn discret și sumbru, dona Ana, / Ca un cuțit înfipt așa în piept, / Că nime-n lume nu-mi găsește rana” („Semnul lui Don-Juan”).

„Don –Juan” al Leonidei Lari, alias capriciile erosului, nu se „sinucide”, ca în poezia minulesciană, ci se află în așteptarea „semnului”, pe cât de „discret”, pe atâta și de „sumbru”, răvășitor, împrăștiind ca un „vânt” imprevizibil ceea ce părea împlinit – gest, egalat cu „rana” insolită, niciodată și de nimeni cunoscută. Tot el, însă, nu renunță la „perfecțiunea” de neatins vreodată, așa cum aflăm din „Noua declarație a lui Don Juan”: „scuturată de spoială”, „neprefăcută”, „frumoasă”, „tristă”, „delicată”, „bolnavă de dragoste”, „renăscută ca lacrima”, „clară cu adevărat”, „gingașă”, „gravă”, adică inedită.

Oricum, eul poetic larian se află sub obsesia unei hipersensibilități, menită să valorifice „clipa”, trăită acum sub semnul unui „vânt” tangibil al „așteptării”, care trece printre ramurile „obscure” ale arborelui vieții și existenței, când „... atâtea umbre-ți spumegă privirea, / că nici oglinda în amurg scăldată / nu-ți mai arată-adevătată față. / În jos se lasă dealul, înspre ape, / și prin copaci văd cuiburi violete, / și păsări vin cu țipăt lung spre ele. / Șuvoi de sânge cald îneacă cerul / și-nnăbușă tot galbenul secării...” („O clipă e ...”).

Cât privește poziția canonică, Leonida Lari o expune aproape „teoretic”, generalizând, ca și cum, cele referite la fenomenul „vântului”, adică la specificitatea spiritului de creație: „Departate de nodele și sisteme estetice / sărbătoresc furtuna și riscul”. Ca și Mihai Eminescu, poeta e călăuzită de „steaua singurătății”, de „bezmetica ardere a stelei singurate”, își imaginează un „cineva” la fel de „rătăcitor”. Motivul esențial al acestui zbucium este axial și privește rostul vieții, „un rost în cele trecătoare”. În rest, așa cum reiese din aceeași poezie fără titlu, care începe cu versul „Mă apropii de locul...”, poeta contiuă apropierea de acel „rost”, adică de adevăr, fie că se referă la viață, în general, fie la poezie, în special. Ca exemplu de apărător al adevărului este ales, bineînțeles, profetul : „fii una cu fratele tău, poetul”.

Concluzii

Din cele analizate putem concluziona că „vântul” în poezia Leonidei Lari nu este un simplu simbol motivic. El reprezintă o întreagă programă, un sistem de coduri, cu diverse funcții și orientări strategice, așa cum la Bacovia, „plumbul” sau la Blaga, „lumina” ontologizează întreaga intenționalitate a poeziei lor. Pe de altă parte, „vântul” exteriorizează stihia caracterului și a temperamentului artistic larian. În al treilea rând, „vântul” este vârful de lance al fantasmagorismului, prin care poeta atinge înalături metafizice imprevizibile.

BIBLIOGRAFIE

1. Biblia sau Sfânta Scriptură. Tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a prea fericitului părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod. Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române. București, 1988.
2. MINULESCU, I. *Într-un bazar sentimental*. Antologie și cuvânt introductiv de Mircea Braga. Chișinău: Hyperion, 1992.

SIMBOLURI ZOOMORFE ÎN POEZIA LUI DUMITRU MATCOVSCHI

*Smolnițchi Dumitrița, dr., conf. univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

CZU: 821.135.1.09

Abstract

In this article we propose to present an attempt to enter into the essence of the issue of the zoomorphic symbol in the poetry of Dumitru Matcovschi. We mention that the symbol is not a generally valid convention, it is not a universal means of representing the world. The symbol is fluctuating and dependent on the context in which it operates, it always responds to a mentality, to a knowledge that gives it a certain meaning valid only in that cultural, historical, political, ideological climate that generates it. The same animal symbol can send different messages, sometimes diametrically opposed, depending on the context in which it was placed.

Key-words: symbol, zoomorphic symbol, poetic context, symbolic value, folkloric/ poetic connotation.

Poezia lui Dumitru Matcovschi, de confesiune intimă, de atitudine etică sau civică, mobilizatoare și combativă cucerește prin claritatea discursului, prin armonia sonorităților și a sentimentelor. Referindu-se la activitatea scriitorului, criticul literar Eliza Botezatu menționează „polivalența înzestrării: D. Matcovschi a scris poezie, proză, drame, literatură pentru copii, publicistică...; legătura de continuitate dintre genurile și speciile abordate; o legătură la nivelul motivelor și al mesajului, la nivelul formulei artistice și al tipologiei personajelor. Apoi, purtând marca creatoare a generației pe care o reprezintă (60-știi), scriitorul a scris totdeauna cu conștiința apartenenței de neam, dar și cu conștiința destinului acestei generații, un destin dramatic, care merită să fie analizat” [1, p. 12]. Totodată, poetul își definește o conduită stilistică, o geografie lirică, o tonalitate, făcând uz de anumite simboluri esențiale. Constantele imaginarului poetic la care recurge D. Matcovschi sunt esențiale, cu ajutorul cărora recrează pe cale poetică un univers potrivit idealurilor sale etice și estetice. Impunător, în acest sens, este un sistem de imagini ce aparțin domeniului naturii, care, convențional, pot fi împărțite în câteva sfere: lumea vie (plante, animale, păsări, insecte, reptile etc.), stihiiile (apă, pământ, aer, foc), elemente cosmice (soare, lună, stele). Toate aceste elemente se află într-o permanentă interacțiune, se completează reciproc, se combină pentru a oferi o imagine complexă a universului și pentru a defini locul omului în acest univers.

De notat că simbolul nu reprezintă o convenție general valabilă. El este fluctuant și dependent de contextul în care funcționează. Simbolul nu este un mijloc universal de reprezentare a lumii; el răspunde întotdeauna unei mentalități, unei episteme care îi imprimă un anumit sens valabil doar în acel climat cultural, istoric, politic, ideologic care îl generează. De notat că aceiași formă simbolică poate transmite mesaje diferite, uneori diametral opuse, în funcție de contextul în care a fost plasat. Un exemplu binevenit în acest sens este contextul mito-religios, în care bestiarul binelui și al răului, cel al lui Hristos și cel al lui Satan își împart protagoniștii: același animal poate apărea atât într-o tabără, cât și în alta. Astfel, inorogul este imaginea pericolului, a amenințării diabolice, dar și o imagine a sacrificiului lui Iisus; corbul poate fi o pasăre de rău augur, un simbol al morții (cel mai adesea), dar și o prezență pozitivă,